

Kao rezultat finansijske krize došlo je do revizije međunarodnih standarda i propisa koji su osnova za poslovanje agencija za kreditni rejting. Da bi se zaštitila kvaliteta procesa dodjele rejtinga, zabranjeno je agencijama za kreditni rejting davanje preporuka vezanih uz karakteristike strukturnih instrumenata kojima će dodjeljivati rejting, periodično se moraju provjeravati metodologije koje primjenjuju rejtingne agencije, mora se osigurati objektivnost pri procjeni, zatim osigurati da analitičari koji se bave

dodjelom rejtinga imaju potrebna znanja i iskustva te da nemaju vlastite interese u konkretnom slučaju itd.¹²⁸

Osim toga, agencije trebaju javno objaviti metodologije koje primjenjuju pri procjeni rizika kako bi ulagatelji shvatili osnovu dodjeljivanja rejtinga i sam rejting te različito prikazivati rejtinge strukturnih instrumenata i ostalih instrumenata na tržištu.¹²⁹

¹²⁸ Tako IOSCO, Credit Rating Agencies, op. cit. u bilj. 208., str. 28-33 i Pavković, A., Vedriš, D., op. cit. u bilj. 203., str. 244.

¹²⁹ Pavković, A., Vedriš, D., op. cit. u bilj. 203., str. 244.

GRAĐANSKO PRAVO

Utjecaj presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Klauz protiv Hrvatske* na tuzemne sudove

Damir JELUŠIĆ, dipl. iur.*
UDK 347

Kroz analizu sudske prakse domaćih sudova, s posebnim naglaskom na presude Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje: VSRH), autor u članku provjerava i utvrđuje je li konačna Presuda Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP) u predmetu *Klauz protiv Hrvatske*, u kontekstu naknade troškova parničnog postupka imala i u kojoj mjeri utjecaj na odlučivanje tuzemnih parničnih sudova.

1. UVOD

Kako je u članku „Neka kritička promišljanja vezana uz predmet *Klauz protiv Hrvatske*“, objavljenom u *PiP-u*, br. 5/16., autor tematizirao materiju snošenja troškova u parničnom postupku u slučaju parcijalnoga ili djelomičnoga stranačkog uspjeha u sporu kroz komentare, promišljanja i kritike pravnih shvaćanja koje je o toj materiji zauzeo ESLJP, u ovom smo članku odlučili u relevantnoj tuzemnoj sudskoj praksi provjeriti i utvrditi je li Presuda ESLJP-a, i ako jest u kojoj mjeri i na koji način, utjecala na odlučivanje parničnih sudova o sporednom traženju na osnovi naknade troškova parničnog postupka.

U ovom članku, stoga, prezentiramo rezultate analize sudske prakse domaćih sudova u kontekstu snošenja troškova u parničnom postupku u slučaju parcijalnoga ili djelomičnoga stranačkog uspjeha u sporu, primarno VSRH-a, jer je temeljna ustavna i zakonska zadaća i obveza VSRH-a ujednačavati primjenu prava i svima osigurati ravnopravnost u njegovoj primjeni. Iako su parnični sudovi o presudi ESLJP-a u točno određenom kontekstu obvezni voditi računa kao o jednom od pravnih vrela,

uvodno napominjemo da je Presuda ESLJP-a prouzročila značajnije pravne reperkusije u domaćoj sudskoj praksi.

2. PRAVNO SHVAĆANJE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA O NAKNADI TROŠKOVA POSTUPKA ZAUZETO U PREDMETU KLAUZ PROTIV HRVATSKE

S obzirom na činjenicu da je autor pravna shvaćanja koja se odnose na pravna shvaćanja ESLJP-a u kontekstu naknade troškova parničnog postupku detaljno elaborirao i argumentirao u već navedenom članku, radi boljeg razumijevanja iznijeti ćemo zaključna pravna shvaćanja autora.

Dakle, ESLJP je obrazloženje zaključio sljedećim pravnim stavom:

- ... Stoga, u predmetnom slučaju dva glavna razloga za sankcioniranje procesne nediscipline, a to su izbjegavanje neopravdanog parničnjenja i nerazumno visokih troškova parničnjenja, nisu bila izravno primjenjiva. Kao rezultat navedenog, dodjela troškova u ovom predmetu je imala neke neprihvatljive posljedice. Kao prvo, paradoksalno je da je država jednom rukom, naknadama za državno odvjetništvo koje ju je zakonski zastupalo, uzela znatan dio onoga što je dodijeljeno drugom. Kao drugo, postupovna sankcija za podnositeljev minoran postupovni propust, odnosno isticanje previsokog tužbenog zahtjeva, bila je toliko stroga da je neopravdano umanjila naknadu koja mu je dodijeljena zbog tako ozbiljnog nezakonitog čina kao što je kazneno djelo zlostavljanja tijekom obavljanja službene dužnosti, a koje djelo zabranjuje članak 3. koji se ubraja u jednu od temeljnih odredbi Konvencije. Sukladno tome, ne može se reći da su odluke domaćih sudova u ovom predmetu bile razmjerne legitimnom cilju kojem smjera pravilo navedeno u članku 154. stavku 2. Zakona o parničnom postupku koje od jedne stranke zahtijeva da protivnoj stranci naknadi troškove ovisno o njihovom uspjehu u sporu, a koji se troškovi utvrđuju razmjerno visini tuž-

* Odvjetnik u Rijeci

benog zahtjeva. Njegova primjena je u ovom predmetu rezultirala ograničenjem koje je umanjilo samu bit podnositeljevog prava na pristup sudu. Stoga je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije¹...

Autor se ne slaže s tim navedenim pravnim shvaćanjem ESLJP-a zbog sljedećih razloga:

- **nema ništa paradoksalno u činjenici da su domaći sudovi državi u parničnom svojstvu tuženice odmjerili naknadu na osnovi parničnih troškova** jer to nije paradoksalno nego u skladu s mjerodavnim propisima;
- **navedeno je sudsko stajalište u koliziji s pravnim stajalištem** koje je deklarirao pod t. 85. obrazloženja Presude: ... *ovakvo stajalište ne mijenja činjenica da se navedena pravila također primjenjuju na građanske postupke u kojima je stranka država, čime joj se omogućuje da od neuspješne stranke naplati troškove zastupanja. Ne može se smatrati da država ima neograničene resurse, te bi i država, poput privatnih stranaka, također trebala uživati zaštitu od neutemeljenih parnica...*
- **od postavljanja krajnje nerealnoga tužbenog zahtjeva nije riječ o minornom procesnom propustu**, kakvim ga je okarakterizirao ESLJP, nego o **bitnom procesnom propustu** koji često srećemo u praksi, a koji je, u manjem broju slučajeva, produkt neznanja i neupućenosti u propise i pravnu praksu, a u mnogo većem puke pohlepe i gramzljivosti nekih kolega odvjetnika nauštrb prava i interesa njihovih stranaka, ali i, *nota bene*, protustranaka i možebitnih umješaka na njihovoj strani;
- **postupanje domaćih sudova svih instancija bilo je razmjerno legitimnom cilju** sadržanom u odredbi čl. 154. st. 2. Zakona o parničnom postupku² **odnosno potpuno zakonito**;
- u predmetnom slučaju nije bilo povrede prava na pristup sudu u smislu odredbe čl. 6.1. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija)³, a posljedično ni povrede odredbe čl. 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju u kontekstu u kojemu je Sud ustvrdio da: ... *smatra da znatno smanjenje iznosa tog potraživanja, koje je rezultat obveze plaćanja troškova postupka, predstavlja miješanje u pravo podnositelja da mirno uživa svoje vlasništvo*⁴...

3. PRAVNO SHVAĆANJE VSRH-a O NAKNADI TROŠKOVA PARNIČNOG POSTUPKA U SLUČAJU PARCIJALNOGA STRANAČKOG USPJEHA U SPORU

VSRH je još 6. prosinca 1980. godine, na sjednici Građanskog odjela, zauzeo načelno pravno shvaćanje o tom pravnom pitanju odnosno primjeni odredbe čl. 154. st. 2. ZPP-a koje u nastavku citiramo:

- ... 1. Kod odlučivanja o troškovima parničnog postupka treba u pravilu uzimati kako tužitelj tako i tuženikov uspjeh u parnici.
- 2. Kod parcijalnog uspjeha stranaka u postupku (čl. 154. st. 2. ZPP) potrebno je prilikom određivanja troš-

kova postupka izraze „djelomični uspjeh“ i „razmjerni dio troškova“ ocjenjivati ne samo kvantitativno već i kvalitativno, kako s obzirom na osnovu, tako i s obzirom na visinu usvojenog, odnosno odbijenog dijela tužbenog zahtjeva. Stoga u slučaju:

- a) kad je tuženi osporavao osnovu tužbenog zahtjeva u potpunosti ili samo osnovu pojedinih samostalnih dijelova zahtjeva (pojedini oblik štete i slično), a zbog čega su izvršena vještačenja i izvedeni drugi dokazi za koje je tužitelj prethodno snosio troškove, tužitelju će se priznati takvi troškovi u cijelosti, bez obzira na visinu dosuđenog iznosa;
- b) ako je tuženi osporio samo visinu zahtijevane naknade pojedinog oblika neimovinske štete, sud će cijeliti da li tužitelju treba u cijelosti ili samo djelomično priznati troškove oko utvrđivanja visine neimovinske štete koje je tužitelj prethodno snosio, a u odnosu na visinu dosuđene mu naknade⁵...

Nadalje, s obzirom na to da navedena zakonska odredba, u sadržajnom smislu, **ne daje odgovor na pitanje kakav je to djelomični ili parcijalni uspjeh u sporu, na njega je odgovor dala sudska praksa:**

- ... *Djelomičan uspjeh u sporu znači da niti je tužitelj u sporu uspio na način da mu je tužbeni zahtjev u cijelosti usvojen, niti da je odluka suda u cijelosti u korist tuženika tako da je tužbeni zahtjev koji je upravljen protiv njega u cijelosti odbijen*⁶...

4. PRIMJERI POZIVANJA NA PRESUDU U PREDMETU KLAUZ PROTIV HRVATSKE U ODLUKAMA PRVOSTUPANJSKIH I DRUGOSTUPANJSKIH PARNIČNIH SUDOVA

U jednoj prvostupanjskoj nepravomoćnoj Presudi donesenoj u parnici radi naknade štete tužitelj je, zbog krajnje nerealno postavljenoga glavnog zahtjeva po visini, **parcijalno uspio u sporu u omjeru od samo 17 %**, a Sud je, u toj pravnoj situaciji, Rješenjem odlučio da je **svaka stranka obvezna podmiriti svoje parnične troškove**.

Obrazlažući takvu odluku prvostupanjski je Sud jedan cijeli pasus obrazloženja posvetio isključivo opravdavanju tužitelja zbog **postavljanja krajnje nerealnoga i previsokoga glavnog traženja** po visini pravdajući odluku visokim troškovima vještačenja koje je tužitelj morao predujmiti, što je neosnovano i netočno jer bi tužitelju, da je nakon provedenog vještačenja postavio realan i primjeren, a ne krajnje nerealan i neprimjeren, glavni zahtjev po visini ti predujmljeni troškovi bili u cijelosti naknađeni po tuženiku, a u skladu s citiranim načelnim pravnim shvaćanjem VSRH-a.

Nadalje, nastavljajući s opravdavanjem tužitelja u kontekstu bjelodano nerealno visokoga konačnoga glavnog zahtjeva, prvostupanjski je **Sud deklarirao stajalište koji se citira u nastavku:**

- ... *prebijanjem troškova stranaka tužitelj bi bio doveden u neravnopravan položaj jer bi mu trošak dvaput bio umanjen, prvo u onom dijelu u kojem se ne priznaje zbog neuspjeha u parnici, dakle 17%, a drugi put priznavanjem troška tuženika u tom istom postupku, što dovodi do povrede čl. 6. t. 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda jer se time samo*

¹ Ibid., t. 95. – 97.

² Zakon o parničnom postupku (Nar. nov., br. 53/91., 91/92., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11. – pročišćeni tekst, 25/13 i 89/14 – Odluka Ustavnog suda, dalje: ZPP)

³ Konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (Nar. nov. – Međ. ug. br. 18/97, 6/99 – pročišćeni tekst, 8/99. – ispravak, 14/02., 9/05., 1/06. i 2/10.)

⁴ Ibid., t. 104. – 110.

⁵ VSRH, Rev-x 206/14-2

⁶ VSRH, Revt 209/15-2

zbog isticanja previsokog tužbenog zahtjeva neopravdano umanjuje ukupna naknada štete koja pripada tužitelju, pa takva odluka ne bi bila razmjerna legitimom cilju iz čl. 154. st. 2. ZPP-a i rezultirala bi ograničavanjem prava na pristup sudu⁷...

Referirajući se na navedeni relevantni fragment obrazloženja, **nije jasno što se s njim željelo deklarirati**. U predmetnim činjeničnim i pravnim okolnostima (što će potvrditi praksa VSRH-a koju ćemo citirati u nastavku članka) prvostupanjski se Sud **posve neosnovano pozvao na navedenu odredbu Konvencije**. Nadalje, prvostupanjski je Sud, u skladu s načelnim pravnim shvaćanjem i pravnom praksom VSRH-a, u navedenom predmetu **prvo trebao zauzeti konkretno, jasno i određeno pravno stajalište o parcijalnom stranačkom uspjehu u sporu**, sagledavajući ga kvantitativno i kvalitativno, **i potom**, na temelju te procjene, nakon obračuna troškova obje stranke i njihova prijebaja, **odlučiti o visini tužiteljeve obveze s te osnove slijedom neupitne činjenice o tuženikovu većem odnosno pretežitom parcijalnom uspjehu u sporu**.

Isti je prvostupanjski Sud u jednoj drugoj parnici, također se **pozivajući na navedenu konvencijsku odredbu i predmet Klauz protiv Hrvatske**, u pravnoj situaciji **parcijalnoga odnosno djelomičnoga stranačkog uspjeha u sporu** zauzeo pravno stajalište prema kojemu, razmjerno uspjehu u sporu, **pravo na naknadu parničnih troškova ima samo tužitelj, ne i tuženici**, te ga obrazložio na sljedeći način:

➤ ... O parničnim troškovima stranaka po mišljenju ovog suda potrebno je odlučiti primjenom Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s pripadajućim Protokolima jer je Konvencija s pripadajućim Protokolima sastavni dio pravnog poretka Republike Hrvatske. Članak 6.1. Konvencije omogućuje strankama slobodan pristup sudu. Dakle, isključena su bilo kakva ograničenja koja bi se ticala tog prava, a članak 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju štiti vlasništvo stranke (Presuda Europskog suda za ljudska prava od 18. srpnja 2013. u predmetu Klauz protiv Hrvatske koja je postala konačna 09. prosinca 2013.). U tom je smislu potrebno naći primjerenu ravnotežu vodeći računa o tome da je tužitelj krivnjom tuženika pretrpio tjelesne ozljede i kada je u parnici utvrđeno da su tuženici odgovorni za štetu to je tužitelj dokazao pravnu osnovu odštetnog potraživanja prema tuženicima. Stoga, u ovoj parnici odgovorni su tuženici i oni nemaju pravo na naknadu parničnih troškova dok tužitelj ima pravo na naknadu njegovih nužnih parničnih troškova prema stupnju uspjeha u odštetnoj parnici⁸...

Prije no što se referiramo na citirano pravno stajalište, moramo apostrofirati činjenicu da **Županijski sud u Rijeci**, a posljedično i svi **općinski sudovi pod njegovom mjerodavnošću odnosno nadležnošću**, uključujući i bivše koji su sad stalne službe Općinskog suda u Rijeci, **u situaciji parcijalnoga stranačkog uspjeha u sporu već desetljećima aplicira pravno shvaćanje prema kojemu u takvoj pravnoj situaciji pravo na naknadu razmjernog dijela parničnih troškova ima samo tužitelj, ali ne i tuženik**.

Navedeno smo pravno stajalište, koje kolidira s citiranim načelnim pravnim shvaćanjem VSRH-a i pravnom

praksom sudova svih instancija i vrsta kada primjenjuju odredbu čl. 154. st. 2. ZPP-a, **sve dok VSRH nije zauzeo pravno shvaćanje⁹ o nedopuštenosti tzv. izvanrednih revizija podnesenih protiv pravomoćnih drugostupanjskih rješenja o naknadi troškova postupka**, korigirali podnošenjem istih u revizijskim predmetima pred najvišim Sudom. No, od tada, a imajući u vidu i činjenicu da **Ustavni sud Republike Hrvatske ne smatra rješenja o naknadi troškova postupka pojedinačnim aktom**, u smislu odredbe čl. 62. Ustavnog zakona o ustavnom sudu Republike Hrvatske¹⁰, i **posljedično kao nedopuštene odbacuje ustavne tužbe podnesene protiv takvih rješenja**, u domaćem pravnom poretku više ne postoji pravni instrument za kojim bi mogla posegnuti stranka u sporu koja je nezakonito oštećena jednim takvim rješenjem.

U nastavku citiramo relevantni fragment jedne drugostupanjske odluke u čijem je obrazloženju deklarirano navedeno pravno stajalište:

➤ ... *Pravilna je odluka prvostupanjskog suda o naknadi troškova postupka. Suprotno žalbenim navodima tuženika prvostupanjski je sud vodio računa o omjeru uspjeha stranaka u sporu te sukladno tom omjeru tužitelju dosudio naknadu troškova postupka(!!! op.a.). Ističe se da je cilj i svrha odredbe čl. 154. st. 2. ZPP-a da se stranci koja je djelomično uspjela u sporu, sukladno njenom uspjehu, naknade troškovi postupka. U tom pravcu ukazuje se tuženiku na presudu Europskog suda za ljudska prava u predmetu Klauz protiv Hrvatske¹¹...*

U kontekstu citiranih pravnih stajališta, akcentiramo činjenicu da je kod **posljednjeg primjera posrijedi pravomoćna drugostupanjska Presuda kojom je drugostupanjski Sud potvrdio, kao zakonitu i pravilnu, nezakonitu i nepravilnu primjenu materijalnog prava od strane prvostupanjskog Suda u pravnoj situaciji parcijalnoga stranačkog uspjeha u sporu**.

Nadalje, imajući u vidu činjenicu da naš pravni poredak pripada skupini eurokontinentalnih pravnih poredaka, autor smatra pravno **upitnom i problematičnom činjenicu** da su određeni **parnični sudovi** prisvojili ovlast da o naknadi odnosno platežu parničnih troškova u konkretnoj parnici **odlučuju neposredno na temelju Presude ESLJP-a kao pojedinačnoga odnosno individualnoga pravnog akta i posrednoga neformalnog pravnog izvora umjesto na temelju domaćih formalnih neposrednih pravnih izvora** (od Ustava Republike Hrvatske¹² naniže) u skladu s **načelom normativne hijerarhije**, pa makar navedenu primjenu, kao u navedenim primjerima, kamuflirali načelnim pozivanjem na **Konvenciju kao međunarodni ugovor i posljedično drugi po snazi¹³ opći formalni neposredni pravni propis hrvatskoga pravnog poretka u normativno-hijerarhijskom smislu**. To sve stoga što su Ustav RH i Zakon o sudovima¹⁴ jasni – **sudovi**

⁹ ... *Pravomoćno rješenje o troškovima parničnog postupka nije rješenje protiv kojega bi bila dopuštena revizija...*, 4. sjednica Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj Su-IV-19/2015-15 od 16. studenog 2015.

¹⁰ Ustavni zakon o ustavnom sudu Republike Hrvatske (Nar. nov., br. 49/02 – pročišćeni tekst).

¹¹ Županijski sud u Rijeci, Gž-5241/13 od 9. travnja 2014.

¹² Ustav Republike Hrvatske (Nar. nov., br. 85/10. – pročišćeni tekst i 5/14., dalje: Ustav RH), čl. 118/3.

¹³ Odredbom je čl. 141. Ustava normirano da međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.

¹⁴ Zakon o sudovima (Nar. nov., br. 28/13., 33/15., 82/15. i 82/16., dalje: ZOS), čl. 5/1.

⁷ Općinski sud u Rijeci, P-382/12-223 od 7. veljače 2018.

⁸ Općinski sud u Rijeci, P-943/2007-219 od 28. prosinca 2015.

sude na temelju Ustava, međunarodnih ugovora, zakona i drugih važećih izvora prava.

Dakle, domaći sudovi sude i na temelju sudske prakse ESLJP-a, ali u skladu s načelom normativne hijerarhije.

U tom kontekstu, autor je suglasan sa sljedećim pravnim shvaćanjem VSRH-a:

- ... Prilikom odlučivanja o parničnom trošku sud će voditi računa o troškovima postupka nastalih za stranke povodom svih njihovih zahtjeva istaknutih u ovom postupku, a primjenom odredbe iz čl. 154. i 155. ZPP-a, imajući kod omjeravanja troška u vidu i konačnu odluku Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Klauz protiv Hrvatske*¹⁵...

Nadalje, u toj je Presudi Sud deklarirao načelna pravna stajališta koja obvezno djeluju samo *inter partes*, ne *erga omnes*, pa takvo odlučivanje unosi krajnju pravnu nesigurnost u domaći pravni poredak u kojem pravnu praksu prema Ustavu RH i Zakonu o sudovima, ujednačava VSRH, a u pogledu toga pravnog pitanja ujednačio ju je zauzimanjem pravnog shvaćanja prema kojemu pri odlučivanju o troškovima parničnog postupka parnični sudovi moraju voditi računa kako o tužiteljevu tako i o tuženikovom uspjehu u parnici¹⁶.

Autor smatra da načelna pravna stajališta deklarirana u Presudi *Klauz protiv Hrvatske* uopće nisu bila primjenjiva ni u jednoj od navedenih parnica, a čemu u prilog ide u nastavku citirani fragment presude VSRH-a (uz opasku da smo u bazi judikature Ustavnog suda Republike Hrvatske pronašli nekoliko ustavnosudskih predmeta¹⁷ u kojima su se tužitelji pozivali upravo na predmet *Klauz protiv Hrvatske*).

U gotovo svim tim predmetima ustavne su tužbe odbijene uz, u dijelu njihova obrazloženja kojima se Sud referirao na pozivanje na navedenu Presudu, **sadržajno identična obrazloženja od kojih citiramo bitan fragment jednoga:**

- ... S obzirom na navode ustavne tužbe da je i odluka o trošku u suprotnosti s načelnim stajalištima koja je ESLJP izrazio u presudi *Klauz protiv Hrvatske* od 18. srpnja 2013., zahtjev broj 28963/10, Ustavni sud utvrdio je da ista nisu primjenjiva na konkretan slučaj...

Međutim, u jednom je ustavnosudskom predmetu¹⁸, ali u kojem je, baš kao i u predmetu *Klauz protiv Hrvatske*, tuženica bila Republika Hrvatska, Ustavni je sud RH ukinuo revizijsku i drugostupanjsku odluku u dijelu koji se odnosi na rješenje o naknadi troškova postupka i predmet vratio drugostupanjskom Sudu na ponovno odlučivanje o naknadi troškova postupka. U tom je predmetu tužitelj, naime, glavnim zahtjevom potraživao isplatu svote od 2.218,154,47 HRK, a pravomoćno mu je odmjerena tek svota od 272,47 HRK. Nakon obračuna troškova obje stranke i njihova prijebaja, a razmjerno parcijalnom uspjehu u sporu, tužitelj je obvezan s te osnove **tužnici isplatiti svotu od 150.904,05 HRK**. U obrazlaganju ukinde odluke Ustavni je sud uvodno apostrofirao da:

- ... posebno napominje da u ovom predmetu ne odstupa od stajališta zauzetog u rješenjima broj: U-I-6829/2010 od 21. veljače 2017. i U-I-3004/2014 od 6. lipnja 2017. prema kojem državnom odvjetništvu, kada nastupa kao

zastupnik stranke u postupcima građanske naravi, pripada pravo na naknadu troškova zastupanja jednakim odvjetničkim nagradama... i potom utvrdio ...da u slučaju podnositelja nisu bila izravno primjenjiva dva glavna razloga za sankcioniranje procesne discipline - izbjegavanje neopravdanog parničanja i nerazumno visokih troškova parničanja... da bi potom (pro)cijenio ... da su i drugostupanjski i Vrhovni sud članak 154. stavak 2. ZPP-a u konkretnom predmetu primijenili mehanički, bez obraćanja dovoljno pozornosti na posebne okolnosti ovog slučaja. Paradoksalno je, naime, da država naknadama za državno odvjetništvo koje ju zastupa "uzme" podnositelju ne samo cijelu priznatu mu naknadu štete, već da podnositelj po okončanju parnice, u kojoj je uspio s osnovom tužbenog zahtjeva, državi ostane dužan isplatiti iznos troškova koji znatno premašuje iznos same priznate naknade. Ocjena je Ustavnog suda da je sankcija za postavljanje previsokog tužbenog zahtjeva u okolnostima konkretnog slučaja prestroga i da se ne može opravdati s aspekta pravičnog suđenja... zaključivši ocjenom po kojoj ... odluka o troškovima postupka Županijskog suda u Zagrebu i Vrhovnog suda nije razmjerna legitimnom cilju kojem teži pravilo iz članka 154. stavka 2. ZPP-a i da je njegova primjena u ovom predmetu rezultirala ograničenjem koje je umanjilo samu bit podnositeljevog prava na pristup sudu, zajamčenog člankom 29. stavkom 1. Ustava odnosno člankom 6. stavkom 1. Konvencije...

Naposlijetku, osim povrede ustavnog i konvencijskog prava na pravično suđenje, Ustavni je sud utvrdio da su navedeni sudovi opisanim postupanjem odnosno odlučivanjem tužitelju povrijedili i pravo vlasništva ocijenivši:

- ... da je miješanje u pravo vlasništva podnositelja bilo zakonito, zatim da je težilo legitimnom cilju, ali da nije postignuta pravična ravnoteža odnosno da je podnositelju nametnut prekomjeran teret...

Slijedom toga utvrdio je:

- ... da je podnositelju povrijeđeno i ustavno odnosno konvencijsko pravo vlasništva...

U tom kontekstu iznosimo fragment pravnog shvaćanja presude Županijskog suda u Zadru iz obrazloženja koje citiramo u nastavku:

- ... Pravilno je po ocjeni ovog drugostupanjskog suda i pravno stajalište prvostupanjskog suda da je **obvezan primijeniti Presudu Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Klauz protiv Hrvatske* jer ta Presuda predstavlja dio našeg pravnog poretka i domaći su je sudovi obvezni primjenjivati jer ta Presuda djeluje snagom svoje uvjerljivosti...**

U kontekstu citiranoga pravnog shvaćanja autor smatra kako je **ono kontradiktorno i kolidirajuće**, jer ako nešto na nekoga djeluje snagom uvjerljivosti onda ne djeluje obvezno. Imajući u vidu da naš pravni poredak pripada skupini eurokontinentalnih, smatramo ga i neosnovanim jer navedena Presuda nije pre bedan nego, u našem pravnom poretku, neformalni posredni drugi važeći pravni izvor koji je sud obvezan primijeniti isključivo, ako smatra da to zahtijevaju okolnosti pojedinog slučaja odnosno utvrđeni činjenični supstrat.

Osim na odredbi čl. 118. st. 3. Ustava RH i odredbi čl. 5. st.1. ZOS-a, snažno pravno uporište za pravno shvaćanje zauzeto u ovom članku nalazimo u odredbi čl. 27. st. 4. ZOS-a te u sudskoj praksi VSRH-a:

¹⁵ VSRH, Revt 297/13-2, tako i Rev-x 472/14-3

¹⁶ VSRH, primjerice sentence Rev 609/2001, Rev 200/2001 i Rev 2141/1995

¹⁷ Ustavni sud Republike Hrvatske, brojevi U-III-5725/2016, U-III-617/2011, U-III-6713/2014 i U-III-3553/2015

¹⁸ Ustavni sud Republike Hrvatske, broj U-III-4029/2013 od 19. prosinca 2017.

➤ ... No, razlog njihove važnosti na koje se pozivaju revidenti u smislu značaja odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske o tim pitanjima kao presedanu, ne može se smatrati razlogom važnosti tih pitanja u smislu odredbe čl. 382. st. 2. i 3. ZPP-a. Ovo stoga što u Republici Hrvatskoj su izvori prava Ustav, međunarodni ugovori, zakoni, podzakonski akti, a nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i ukupna pravna stečevina Europske unije kao nadnacionalno pravo, **dok su sudske presude posredni izvor prava, koje djeluju snagom svoje uvjerljivosti, a bez učinka presedana**¹⁹...

5. RELEVANTNA PRAKSA VSRH-a

Pravno shvaćanje o navedenom pitanju VSRH je deklarirao u nizu odluka. U pravilu, **posrijedi su rješenja kojim je odbacio tzv. izvanredne revizije u kojima su se revidenti, u kontekstu navodno nejedinstvene primjene materijalnog prava pri odlučivanju o naknadi troškova parničnog postupka, pozivali na Presudu ESLJP-a u predmetu Klauz protiv Hrvatske**. Primjerice:

➤ ... Revidentica kao razlog iz kojeg smatra da je to pitanje važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ukazuje na odluku Europskog suda za ljudska prava od 18. lipnja 2013., Zahtjev broj 28963/10, u predmetu Klauz protiv Republike Hrvatske, kojom je utvrđena povreda podnositeljeva prava na pristup sudu iz čl. 6. st. 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) i povreda prava na mimo uživanje vlasništva iz čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju. U predmetu Klauz protiv Republike Hrvatske (Zahtjev br. 28963/10) Europski sud za ljudska prava je (među ostalim) ispitivao da li je podnositelju zahtjeva nalogom da državi, koju je zastupalo državno odvjetništvo, podmiri troškove zastupanja jednake odvjetničkim nagradama, neopravdano ograničeno pravo na pristup sudu (čl. 6. st. 1. Konvencije), odnosno da li je iznosom koji je dosuđen podnositelju na ime naknade štete u usporedbi s troškovima koje mu je naloženo platiti državi, povrijeđeno njegovo pravo na mirno uživanje vlasništva (čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju), te je u konačnici utvrdio da su navedene povrede počinjene. Naime, primjenom odredbe čl. 154. st. 2. ZPP, a obzirom na uspjeh tuženika u postupku, domaći sudovi su tužitelju (podnositelju zahtjeva u tom predmetu) naložili platiti troškove zastupanja tužene-države, zastupane po državnom odvjetništvu, koji su iznosili 79% iznosa dosuđenog tužitelju na ime naknade nematerijalne štete, počinjene od strane djelatnika Ministarstva unutarnjih poslova (dalje: MUP). U predmetnoj odluci (str. 20) Europski sud za ljudska prava navodi da se ograničenje pristupa sudu u vidu pravila „gubitnik plaća“ (čl. 154. st. 1. ZPP) i s njim povezanog pravila prema kojem stranka plaća troškove drugoj stranki (uključujući odvjetničku nagradu) u omjeru koji odgovara njihovom uspjehu u postupku (pri čemu iznos troškova ovisi o visini tužbenog zahtjeva) ne može smatrati nespojivim jer se s čl. 6. st. 1. Konvencije, ali da iznos troškova dosuđenih tuženiku u svjetlu svih okolnosti pojedinog slučaja predstavlja materijalni čimbenik koji je odlučan za ocjenu je li u konkretnom predmetu povrijeđeno pravo na pristup sudu. Stoga je taj sud ocje-

njavao da li su odluke domaćih sudova u tom konkretnom predmetu bile razmjerne legitimnom cilju čl. 154. st. 2. ZPP, a to je spriječiti podnošenje neosnovanih tužbi, kao i postavljanje nerazumno visokih tužbenih zahtjeva bez snošenja posljedica, te je u konačnici zaključio da taj cilj u konkretnom slučaju nije ostvaren imajući u vidu da tužitelj nije postavio neosnovan zahtjev, već je isti postavio nakon što je policajac pravomoćno kazneno osuđen zbog zlostavljanja tužitelja, a da država zastupana po državnom odvjetništvu nije imala povećanih troškova zbog toga što je tužitelj postavio tužbeni zahtjev previsoko. Pritom je posebno istaknuo (str. 22 odluke) da tumačenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske o primjeni čl. 154. ZPP upućuje domaće sudove da tu odredbu primjenjuju kvalitativno, a ne samo kvantitativno, međutim da su u tom konkretnom predmetu sudovi tu odredbu primjenjivali bez obraćanja dovoljne pozornosti na posebne okolnosti podnositeljeva predmeta – da je bila riječ o naknadi nematerijalne štete koja je nastala kao posljedica kaznenog djela zlostavljanja koje je počinio policijski djelatnik, te da se nije radilo o klasičnom građansko-pravnom sporu privatnih stranaka. **Slijedom svega navedenog, a suprotno stajalištu revidentice, u predmetu Klauz protiv Republike Hrvatske Europski sud za ljudska prava nije izrazio shvaćanje da je dosuđivanje troškova postupka tuženiku primjenom odredbe čl. 154. st. 2. ZPP na način sukladan tumačenju Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske sa sjednice održane 6. lipnja 1980., samo po sebi protivno odredbama Konvencije, već je utvrdio postojanje navedenih povreda odredaba čl. 6. st. 1. Konvencije i čl. 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju glede iznosa troškova postupka koje je tužitelju naloženo platiti, ali sve obzirom na specifične okolnosti razmatranog slučaja u kojemu tužitelj od tužene države, zastupane po državnom odvjetništvu, potražuje naknadu nematerijalne štete zbog kaznenog djela zlostavljanja počinjenog od strane djelatnika MUP-a. Revidentici je stoga za odgovoriti da je u predmetu Klauz protiv Republike Hrvatske riječ o sporu u kojem je jedna od stranaka Republika Hrvatska, dakle javnopravna osoba, dok je u konkretnom slučaju riječ o građansko-pravnom sporu dviju privatnih stranaka**²⁰...

6. ZAKLJUČAK

Konačna Presuda ESLJP-a donesena u predmetu Klauz protiv Hrvatske neupitno predstavlja jedno od pravnih vrela koje su parnični sudovi, u činjenično i pravno sličnim predmetima, obvezni aplicirati pri odlučivanju o naknadi troškova parničnog postupka u pravnoj situaciji parcijalnog ili djelomičnog uspjeha u sporu. Njezina aplikacija, prema mišljenju autora, nije obvezna jer ona nema karakter presedanske odluke, pa na sudove djeluje snagom svoje uvjerljivosti odnosno snagom uvjerljivosti ESLJP-a kao sudske institucije. Parnični je sudovi trebaju primjenjivati samo u onim slučajevima u kojima odredba čl. 154. st. 2. ZPP-a nije postigla legitimne ciljeve odnosno svrhe koje su njezin *ratio legis*, dakle spriječiti podnošenje neosnovanih tužbi i postavljanje nerazumno previsokih nerealnih tužbenih zahtjeva.

¹⁹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 1273/13-2

²⁰ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 206/14-2 od 25. ožujka 2015., tako i Revr 725/14-2.

Jezik u pravu*

1. CITIRANJE I OBVEZA OZNAČAVANJA DOSLOVNO PREUZETOGA TUĐEGA TEKSTA

Ustavno pravilo (čl. 12. st. 1. *Ustava RH*), u načelu, propisuje da je u RH u službenoj uporabi hrvatski jezik i latinično pismo. Službena uporaba hrvatskog jezika podrazumijeva primjenu pravila gramatike i pravopisa hrvatskog jezika. Opća pravila o navođenju sadržaja tuđega govora u hrvatskome jeziku svugdje su jednaka ili analogna, a obrađuju se u gramatikama u okviru sintakse, a u rječnicima u sklopu rečeničnih znakova. Primjerice, u *Hrvatskoj gramatici* (Barić, Lončarić et. al., 1995.) piše: *Sadržaj tuđega govora može se izreći na dva načina. Prvi je da se tuđe riječi navedu upravo onako kako su izgovorene, pa se tako izrečen tuđi govor zove upravni govor. (...) obilježuje se u (...) pismu navodnicima, u kojima se navedene riječi izdvajaju od ostalih.* Jednako pravilo postoji i u *Hrvatskom pravopisu* koji je izdao Institut za jezik i jezikoslovlje (<http://pravopis.hr/pravilo/navodnici/71/>). Ta se materija (upravni govor) uči u RH u četvrtom i sedmom razredu osnovne škole. Osim navodnicima, sadržaj tuđega govora može se označiti kurzivom. Opisana pravila primjenjuju se na citiranje – kada se doslovno, tj. od riječi do riječi, prenosi dio tuđega teksta. Tuđe riječi beziznimno treba izdvojiti i navesti čije su (čak i ako su parafrazirane, potrebno ih je obilježiti). *Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima* (Nar. nov., br. 167/03., 79/07., 80/11., 125/11., 141/13., 127/14. i 62/17.) u čl. 90. uređuje citate i propisuje sljedeće: *Dopušteno je doslovno navođenje ulomaka autorskog djela (citata) koje je na zakonit način postalo pristupačno javnosti, radi znanstvenog istraživanja, nastave, kritike, polemike, recenzije, osvrtu, u mjeri opravdanoj svrhom koja se želi postići i u skladu s dobrim običajima, time da se mora naznačiti izvor i ime autora.* Uzimajući sve zajedno, može se ustvrditi kako u RH u pogledu citiranja i obveze označavanja doslovno preuzetoga tuđega teksta ne postoje ni najmanje dvojbe.

2. ODNOSNO

Korištenje *odnosno* u pravnim aktima izrazito je pogrešno i štetno. U biti je riječ o izričaju bez jasnoga značenja jer se prilikom njegova tumačenja može pojaviti nekoliko značenjskih inačica. U rečenici *činjenica A, odnosno činjenica B* nije jasno je li riječ o:

- (1) alternativni *činjenica A ili činjenica B*
- (2) kumulaciji *činjenica A i činjenica B*
- (3) izražavanju sinonimije *da je činjenica A isto što i činjenica B.*

Premda je riječ o izričaju bez jasnoga značenja, on se kao anomalija gotovo posvuda uvriježio u pravnome poretku RH. Donositelji općih akata moraju ga beziznimno izbjegavati i umjesto njega jasno izraziti svoj cilj. Prema važećemu hrvatskom pravopisu, *odnosno* je različito od *odnosno* (bez zareza). Prvo ima značenje tj. (kao dodatni komentar ili objašnjenje), a drugo *ili* (dakle, ima rastavnu ulogu). Tim više treba izbjegavati uporabu ovoga priloga jer prijašnji jezični standardi nisu ujednačeno prepoznali tu razliku. Gramatičko tumačenje „starijih“ općih akata primjenom najnovijeg pravopisa može stvoriti dodatne dvojbe.

3. DIREKTIVA I NJEZINA PROVEDBA U NACIONALNOM ZAKONODAVSTVU

Direktive (engl. *directives*) su pravno obvezujući opći akti EU-a čija je svrha postizanje u njima navedenoga cilja. U pra-

vilu direktive nisu neposredno primjenjive. One nacionalnim zakonodavstvima ostavljaju slobodu izbora puta, rješenja, mehanizma, metode, načina, oblika i sl. za postizanje toga cilja, što se može postići donošenjem jednoga, više akata ili preuzimanjem na način da se cilj direktive ostvari izmjenama i dopunama postojećega općeg akata. Provedba se mora postići pravno obvezujućom normom. Ako je cilj proklamiran direktivom otprije postignut, tada zakonodavac samo proklamira činjenicu da je taj cilj propisan i određenom direktivom. Provedba direktive ponekad se može postići pasivnošću. Ako se direktivom uređuje način na koji državna tijela ne bi smjela postupati, tada je dovoljno da u domaćemu poretku ne postoji opći akt koji je protivan tomu cilju. Tada postoji obveza da se takav akt u nacionalnom poretku ubuduće ne donese. Ako se postizanje cilja direktive protivi pozitivnim općim aktima države članice, ona ih mora staviti izvan snage. Kada se direktiva preuzima, pravnim rješenjima koja se njome prihvaćaju treba osigurati zaštitu. Prilikom provedbe direktive traži se da javnost s njome bude upoznata (učinci, način primjene odredaba, prava i obveze koje iz nje proistječu i dr.). Postupak provedbe može biti složen i postupan te zahtijevati od domaćega zakonodavca prethodne normative radnje, stvaranje pretpostavki za provedbu, izgradnju institucionalnog okvira, popunjavanje pravnih praznina, izmjenu i dopunu proturječnih akata i dr. Direktive uvijek moraju imati obrazloženje. Ono je sadržano u uvodnim odredbama (*recitals*). U njemu se navodi odredba osnivačkog ugovora na kojoj se temelji, mišljenje institucija i tijela EU-a dana na prijedlog direktive, razlozi donošenja i, ako je potrebno, opravdanje donošenja. Direktive se objavljuju u Službenome listu EU-a (eng. *Official Journal of the European Union*), u seriji L.

4. DIJELOVI OPĆEG AKTA EU-a (I. DIO)

4.1. PREAMBULA – POZIVANJA

Preambula općeg akta EU-a (uredbe, direktive ili odluke i dr.) tekst je koji se nalazi između naslova i normativnog dijela. Sastoji se od dva dijela: *pozivanja (citations)* i *uvodnih izjava (recitals)*. Prema presudi Europskog suda (C-162/97), preambula nema obvezujući učinak pa nije uputno oslanjati se na nju u slučaju odstupanja od pripadajuće odredbe u normativnom dijelu općeg akta ili nejasnoća.

Pozivanja daju pravnu osnovu općeg akta i imaju jasno određen oblik. U njima su redosljedom od nadređenih prema dolje navedeni svi opći akti na temelju kojih je opći akt donesen. To su prvenstveno primarni akti (ugovori, akti o pristupanju, protokoli uz sporazume) i međunarodni ugovori. Slijede sekundarni akti, poput drugih uredaba, direktiva i odluka, iako nešto rijede. Zatim slijede pripremni akti (prijedlozi, inicijative, zahtjevi, preporuke, odobrenja, mišljenja itd.) institucija EU-a i drugih tijela. Na kraju je naznaka zakonodavnog postupka, primjerice običan zakonodavni postupak, postupak pred Odborom za mirenje, prosljeđivanje nacionalnim parlamentima itd. Svako pozivanje počinje izrazom „uzimajući u obzir...“ i završava zarezom. Ponekad se precizno navodi odredba na temelju koje se akt donosi, primjerice: „uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 43. stavak 2.,“ – posebno kod pozivanja na sekundarne akte. Pozivanja koja se odnose na pripremne akte predviđene Ugovorima popraćena su bilješkama na dnu stranice u kojima se navodi izdanje Službenog lista u kojima je objavljen odgovarajući akt. S obzirom na navedeno, uz pomoć pozivanja u općem aktu može slijediti pravna logika njegova nastajanja i utvrditi pravni temelj njegovih odredaba.

Pripremio: doc. dr. sc. Ivan MILOTIĆ

* Autori: doc. dr. sc. Ivan Milotić (*Christmas Tree Bills – Omnibus Bills, Izražavanje kumulacije u pravu*), Domagoj Peranić, dipl. iur. (*Stupanje na snagu i primjena općeg akta*), Marko Zoričić, dipl. angl. i spec. konf. prev. (*Tablice usporednog prikaza u kontekstu zakonodavstva EU-a*).